

PROSLOV IVANOVA EVANĐELJA (Iv 1,1-18) Jezično-literarno-kritička analiza

Marko TOMIĆ, Đakovo

Sažetak

Članak predstavlja jezičnu i literarno-kritičku analizu Proslova Ivanova evanđelja (Iv 1,1-18). Na početku je prikazan izvorni tekst Proslova, gdje je doneseno nekoliko varijanti čitanja koje nude značajniji rukopisi ili prvokršćanski pisci. Analiza slijedi općeprihvaćeno mišljenje da je podloga ovoga teksta himan mudrosti ili Logosu, koji je krajem I. stoljeća doživio kristološku interpretaciju. Na temelju istraživanja različitih autora ponuđena je njegova rekonstrukcija. Posebna pažnja posvećena je strukturi Proslova, koja otkriva njegovo jedinstvo, teološke sadržaje i ulogu u cjelini Ivanova evanđelja. Prikazana su mišljenja i rješenja više suvremenih autora koji su dali značajan doprinos poznavanju Proslova, jednoga od najpoznatijih novozavjetnih tekstova.

Hrvatski prijevodi Proslova iz 19. stoljeća pokazuju da su i naši prevoditelji bili svjesni njegova himničkog i pjesničkog karaktera.

Ključne riječi: *Ivanovo evanđelje, Proslov, himan, Logos, Riječ, struktura, hrvatski prijevodi NZ*

Uvod

„Pred nama je jedna od najljepših i najuzvišenijih stranica SP-a. Jedva je kada ljudsko pero u manje riječi izreklo više misterija. Zapanjuje jednostavnost izražaja, usklađenost oblika, dubina i bogatstvo sadržaja. Osjećamo zanos, polet kao da smo u najsmionijem zavojitom uzletu na krilima Orla poneseni u nedohitne visine Božjeg života odakle se jedino pruža pravi vidik na zemaljsku

egzistenciju Isusa Krista.“¹ Markovo evanđelje, koje predstavlja početak književne vrste evanđelja, započinje opisom djelovanja Ivana Krstitelja. To je posve u skladu s činjenicom da evanđelist kao podlogu strukture svoga evanđelja uzima jeruzalemsku/palestinsku kerigmu, koja je „najstariji oblik misionarskog propovijedanja Radosne vijesti“.² Lk i Mt slijede uglavnom istu strukturu, iako prije opisa djelovanja Krstitelja posvećuju dva poglavlja prikazu Isusova djetinjstva.

Ivanovo evanđelje, za razliku od sinoptika, počinje pjesnički strukturiranim uvodom: himnom Riječi stvarateljici. U tom je tekstu opjevano djelo(vanje) Riječi, božanske osobe, koja je svjetlost i život čovječanstva. Ona se utjelovila - postala vidljiva i prisutna da bi mogla svijetu objaviti puninu spasenja.³ Proslov predstavlja nadahnutu sintezu cijelog IV. evanđelja i jednu od najljepših i najuzvišenijih stranica Svetoga pisma. Zbilja bi bilo teško naći tekst koji je u manje riječi izrekao više misterija. Svi su glavni sadržaji evanđelja već najavljeni u tom uvodu. “Ivanov Proslov je koncentrirani sažetak sadržaja evanđelja koje slijedi, usporediv s temom koja se nalazi na početku jednog glazbenog djela.”⁴

Neki komentatori uspoređuju ulogu i mjesto Proslova sa sfingama koje se nalaze na ulazu u piramide. One najavljuju tajnoviti svijet koji se nalazi iza njih i upućuju u svu njegovu složenost.⁵ Ch. Dodd smatra da Proslov predstavlja temeljitu reinterpretaciju sadržaja koji su u poglavljima koja slijede izražena rječnikom realizirane eshatologije prve Crkve.⁶

¹ B. DUDA, *Riječ tijelom postala*. Egzegeza Lukina Navještenja i Ivanova Proslova, Biblijski niz 2, Zagreb 1966., str. 87.

² W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, KS, Zagreb, 1975., str. 138; usp. J. BECKER, *Das Evangelium nach Johannes*, Kapitel 1-10, Ökumenischer Taschenbuchkommentar zum Neuen Testament, Band 4/1, Gütersloh – Würzburg, 1979., str. 67.

³ Odnos početka Ivanova evanđelja i sinoptika, kao i odnos Proslova s cjelinom evanđelja, opisan je u: I. DUGANDŽIĆ, *Kako su nastala evanđelja?* Egzegetsko-teološki uvod i tumačenje izabranih poglavlja, KS, Zagreb, 1999., str. 185 – 186. Usp. S. A. PANIMOLLE, *Lettura pastorale del Vangelo di Giovanni I.*, EDB, Bologna, 1978., str. 19. Često je citiran i sljedeći tekst: A. WIKENHAUSER, *Das Evangelium nach Johannes*, Regensburger Neues Testament, 3. izd., Regensburg, 1961., str. 40: „Während Matthäus und Lukas ihre Evangelien mit der Geschichte von der irdischen Geburt Jesu beginnen, geht Johannes weiter zurück und erinnert seine Leser daran, dass der wirkliche Ursprung seines wunderbaren Lebens sich in die Tiefen des ewigen und zeitlosen Lebens Gottes verliert.“

⁴ H. STRATHMANN, *Il Vangelo secondo Giovanni*, Paideia, Brescia, 1973., str. 52. Usp. R. BROWN, *An Introduction to the New Testament*, Doubleday, New York, 1997., koji na str. 337 piše: „Serving as a preface to the Gospel, the Prologue is a hymn that encapsulates John’s view of Christ.“

⁵ Usp. J. BECKER, *Nav. dj.*, str. 67; J. GNILKA, *Johannesevangelium*, Die Neue Echter Bibel 4, Echter Verlag, Würzburg, 2. izd. 1985., str. 13.

⁶ Usp. C. H. DODD, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, Cambridge University Press, Cambridge, reprint, 1995. Osim toga stava, on na istoj, 296 stranici, objašnjava zašto se Proslov nalazi na samom početku Evanđelja: „The Logos-doctrine is placed first, because, addressing a public nurtured in the higher religion of Hellenism, the writer wishes to offer the Logos-idea as the appropriate approach, for them, to the central purport of the Gospel, through which he may lead them to the historical actuality of its story ...“

1. Tekst Proslova

- 1,1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,
καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,
καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.
- 2 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν.
- 3 πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο,
καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν
- 4 ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν,
καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων·
- 5 καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει,
καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
- 6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ,
ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης·
- 7 οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν,
ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός,
ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ.
- 8 οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς,
ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.
- 9 Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον,
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.
- 10 ἐν τῷ κόσμῳ ἦν,
καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο,
καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
- 11 εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν,
καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.
- 12 ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν,
ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι,
τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,

- 13 οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων
οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς
οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς
ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
- 14 Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο
καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,
καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ,
δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός,
πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
- 15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν λέγων,
Οὗτος ἦν ὃν εἶπον,
Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν,
ὅτι πρωτός μου ἦν.
- 16 ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ
ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν,
καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος·
- 17 ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη,
ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.
- 18 θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε·
μονογενὴς θεὸς
ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς
ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

Izdanja Novoga zavjeta na grčkom jeziku donose uglavnom ujednačen tekst Proslova. Postoji samo nekoliko mjesta za koja značajniji rukopisi nude neko drugo čitanje, različito od ovdje donesenoga.⁷

Prvo takvo mjesto jest u r. 4a, gdje umjesto imperfekta ἐν αὐτῷ ζῶν ἦν, kodeksi **I** i **D** i više kasnijih rukopisa i kršćanskih pisaca donose prezent ἐν αὐτῷ ζῶν ἔστιν.

Drugo mjesto nalazi se u r. 13, gdje umjesto οἱ οὐκ ἐγεννήθησαν neki od najznačajnijih kršćanskih autora 2. – 5. stoljeća (Irenej, Origen, Tertulijan, Ambrozije, Jeronim, Augustin...) izabiru čitanje u jednini: οὐς ἐγεννήθη. U prvom slučaju, čitanje u množini, sadržaj bi bio duhovno rođenje učenika. U

⁷ U tom se slažu sva novija kritička izdanja Novoga zavjeta koja su objavljena nakon 1990. godine. Tekst Proslova u njima je ujednačen i istovjetan je s tekstem koji donose različite verzije biblijskog programa The Bible Works.

drugom, čitanje u jednini, to bi se odnosilo na rođenje utjelovljene Riječi u vremenu.

Treća varijanta u našem tekstu nalazi se također u r. 13, u kojem ugledni kodeks B ispušta οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός. Dosta autora smatra da su u tom retku prisutne interpolacije, tako da bi varijanta iz kodeksa B mogla biti bliža izvornom tekstu.

Posljednja inačica nalazi se u r. 18, gdje se značajni rukopisi NZ razilaze u čitanju: μονογενῆς θεός ili μονογενῆς υἱός.⁸ Prema mišljenju većine autora koji su se bavili ovim pitanjem, prednost treba dati prvom čitanju, jer je posvjedočeno najboljim grčkim rukopisima i jer je bolje ukorijenjeno u Ivanovoj misli.⁹

2. Literarna i teološka struktura Proslova

Strukturalna analiza jednoga teksta pretpostavlja da tekst u pitanju predstavlja jednu literarnu cjelinu ili da ga je sastavio jedan autor. U slučaju da su odgovori na ova pitanja negativni, tada je svaka rasprava o strukturi neutemeljena. Ako su odgovori pozitivni tada istraživanje treba otkriti kriterije jedinstva i cjelovitosti. To će voditi boljem razumijevanju teksta i uočavanju njegovih teoloških naglasaka. Analiza bi se trebala čuvati primjene odveć osobnih kriterija koji ne mogu biti objektivno provjereni na samom tekstu.

U govoru o strukturi Iv 1,1-18 potrebno je uzeti u obzir nekoliko kriterija: gramatičkih, leksičkih, stilskih - kao i niz već spomenutih literarnih elemenata, karakterističnih za hebrejsku stilistiku - prisutnih u samom tekstu. To će otkriti manje cjeline unutar teksta, kao i njihovu međusobnu povezanost. Sve će to, uzeto zajedno, voditi boljem razumijevanju teksta, nakane njegova autora i teoloških sadržaja.

Da bi se izbjegla opasnost olakog posezanja za vlastitim, često originalnim kriterijima uvijek je dobro pogledati rješenja koja su ponuđena tijekom mnogih desetljeća istraživanja. Ponuđena rješenja pokazuju s kojim su se problemima susretali istraživači. To su ujedno i etape koje je biblijska znanost prošla u traženju boljeg razumijevanja biblijskih tekstova. Brojnost radova posvećenih

⁸ Prikaz mogućnosti čitanja, značenje i glavne zastupnike pojedinih rješenja nude svi opširniji komentari.

⁹ Dovoljno je ovdje spomenuti dva najveća katolička autoriteta za Ivanovo evanđelje: R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I. Teil, 6. izd., Herder, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Band IV/1, Freiburg-Basel Wien, 1986., str. 253-256; R. E. BROWN, *The Gospel According to John (I-XII)*, The Anchor Bible, Doubleday, New York, 1966., str. 17.

Proslovu Ivanova evanđelja svjedoči da još nije postignuta suglasnost o nekim bitnim pitanjima. Ponuđena rješenja sadrže dosta zajedničkih točaka – ali i inzistiranje na posebnostima koje se ne mogu uvijek jednoznačno riješiti¹⁰.

U govoru o literarnoj strukturi Proslova moguće je prihvatiti rezultate do kojih je došao S. A. Panimolle koji smatra da je dovoljno uvjerljivo pokazao i dokazao literarnu cjelovitost Proslova.¹¹ Njegova istraživanja potvrdio je i I. de la Potterie.¹² Prema tim rezultatima posve je opravdano govoriti o literarnoj cjelovitosti Proslova.

2.1. Gramatički kriteriji

Kao prvi gramatički kriterij autori¹³ spominju lice u kojem dolaze glagoli u našem tekstu. Od 1,1 pa do 1,13 glagoli se nalaze u trećem licu. U r. 14 i 16 nalazi se prvo lice množine. Ovakvo korištenje glagola sugerira najprije „objektivno“ promatranje (3. lice), zatim prijelaz na „subjektivno“ (1. lice množine). Krstiteljevo svjedočanstvo u r. 15 koristi i 1. lice. Rr. 17-18 opet nastavljaju u trećem licu, što bi bila samo neka vrsta nastavka r. 16. Prema spomenutim kriterijima, u Proslovu se mogu prepoznati 2 cjeline: 1,1-13 i 1,14-18.

Drugi gramatički kriterij bilo bi razlikovanje trajnih i svršenih glagola koji se odnose na λόγος i φως. Po tom bi se kriteriju u 1,1-13 razlikovale 2 cjeline: 1,1-10, u kojoj bi prevladavali trajni glagoli i 1,11-13 gdje bi prednost imali oni sa svršenim značenjem. Ivanovo svjedočenje za Riječ, koja je postala tijelom (r. 15), predstavljalo bi gramatički jednu cjelinu, u koju bi pripadali i redci koji ga uokviruju, tj. 1,14-17. R. 18 dolazi kao zaključak cijeloga Proslova i može ga se promatrati zasebno. Prema spomenutim gramatičkim kriterijima, u Proslovu je moguće prepoznati sljedeće cjeline: 1,1-10.11-13.14-17.18

Pored spomenutih autora, sličnih pokušaja podjele po gramatičkim kriterijima (koje svaki autor definira prema svojim nazorima) može se naći u egzegetskoj obradi Proslova u mnogim komentarima.¹⁴

¹⁰ Opširnije vidi u: S. A. PANIMOLLE, *Il dono della Legge e la Grazia della Verità*, A. V. E., Roma, 1973., str. 27-39.

¹¹ Riječ je o njegovoj dizertaciji, citiranoj u bilješci 10. Autor na navedenim stranicama veoma precizno opisuje povijest ovoga pitanja, protagoniste za i protiv jedinstva ili cjelovitosti Proslova. Njegov je zaključak da prevladavaju dokazi u prilog cjelovitosti i da je tom stavu potrebno dati prednost.

¹² Usp. I. de la POTTERIE, *Prologus S. Johannis*, Roma, 1975., str. 25-36.

¹³ Ovdje slijedimo rješenja koja su ponuđena u knjizi: J. MATEOS, J. BARRETO, *El Evangelio de Juan*. Analisis linguistico y Comentario exegetico, Ediciones Cristiandad, Madrid, 1979., str. 48-52.

¹⁴ Tu možemo ubrojiti, osim već spomenutih komentara Ivanova evanđelja, još i: G. SEGALLA, *Giovanni*, Edizioni Paoline, Roma, 1976.; A. LION, *Leggere Giovanni. Il Quarto vangelo*, Marieti, Torino, 1976; U. VANNI, *Vangelo secondo Giovanni*, Roma, 1974.

2.2. Leksički i stilistički kriteriji

Ako se uz gramatičke kriterije primijene još leksički i stilistički¹⁵, to će još bolje osvijetliti nutarnju strukturu Proslova. Korišteni izrazi otkrivaju unutar Proslova nekoliko manjih cjelina. Dovoljno je pogledati tekst da bi se prepoznala granica pojedinih odsjeka.

- 1,1 a Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,
b καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,
c καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.
2 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν.

Jasno je vidljivo da je u prva dva retka opisan λόγος koji se nalazio kod Boga prije početka stvorenoga svijeta. Taj tekst predstavlja kratki uvod u ostatak Proslova omeđen ponavljanjem ἐν ἀρχῇ poput svojevrsne inkluzije¹⁶. Proslov sadrži različite inkluzije, od kojih je najuočljivija ona u rr. 1 i 18, čime je tekst jasno omeđen. Misao se vraća odakle je pošla, samo obogaćena, pod novim vidicima. Uočljivo je i izostavljanje člana ispred imenice θεός u r. 1c.

Primjenom istih kriterija može se pratiti daljnji razvoj samoga teksta. U r. 3 sadržan je izraz πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, dok je u r. 10 navedena slična formulacija καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Tim izrazima definiran je odsjek 1,3-10 kao jedna cjelina.

Iv 1,3-10 i 1,11-13 razlikuju se međusobno i po naslovnicima Riječi, svjetla, života. U prvom slučaju naslovnici su nekako univerzalni, dok su u drugom određeni.

Iv 1,14-17 predstavlja opet cjelinu za sebe, povezanu zajedničkim idejama i paralelizmima.

Na temelju izloženih polazišta i kriterija, J. Mateos i J. Barreto predlažu sljedeću strukturu:

- 1,1-2 *Uvod: Riječ kod Boga*
1,3-10 *Staro čovječanstvo: Riječ, plan stvaranja, život i svjetlo ljudima*
3-5 *Stvaranje i suprotnost svjetlo-život*

¹⁵ Među brojnim istraživačima himničke građe u NZ posebno mjesto zauzima G. SCHILLE svojim djelom *Frühchristliche Hymnen*, Berlin, 1965. Ondje na str. 9 piše: "Die vorliegende Untersuchung ist dadurch eine Vorarbeit für eine umfassende Hymnodik des Neuen Testaments geworden, aber noch nicht eine solche selbst." Od hrvatskih autora I. DUGANDŽIĆ, *Nav. dj.*, str. 186-199, u egzegezi pojedinih redaka Proslova spominje dosta stilističkih i leksičkih elemenata koji iznutra određuju Proslov.

¹⁶ Usp. W. J. HARRINGTON, *Nav. dj.*, str. 79: „Inkluzija postoji u hebrejskoj i aramejskoj književnosti te predstavlja neku vrstu pripjeva. Pojavljuje se u kratkom govoru tako da nekom riječju, riječima ili mislima govor počinje i završava. Time odlomak koji je obilježen inkluzijom jasno predstavlja zasebnu cjelinu.“

- 6-8 Ivanovo poslanje: svjedočenje za svjetlo
9-10 Učinci svjetla i njegovo odbijanje
1,11-13 *Povijesni dolazak Riječi*: odbijanje i prihvaćanje. Rođeni od Boga
1,14-17 *Novo čovječanstvo*: Iskustvo onih koji su primili Riječ
14 Utjelovljenje Riječi
15 Ivanovo svjedočenje: Mesijin dolazak
16 Nova ljudska zajednica
17 Stari i novi Savez
1,18 Zaključak: Bog objavljen

No potrebno je voditi računa i o činjenici da se ovdje susrećemo s tekstom koji je pisan u semitskom duhu. Njegovo pravilno tumačenje nije moguće bez uvažavanja temeljnih zakonitosti hebrejske stilistike. Nju karakteriziraju: *postupno izražavanje misli, usporedne rečenice, poseban poredak riječi, zaokruženost (inkluzija)*.¹⁷

„Misao se, dakle, ne izražava odjednom, u svoj svojoj nutarnjoj zamršenosti, sa svim svojim odnosima. Naprotiv! Semit voli misao izraziti postupno, na mahove, u više predaha. Stoga najradije upotrebljava usporedne rečenice. U njima prevladava veznik i, ... koji idejnu povezanost rečeničnog sklopa ne provodi do kraja nego je samo naznačuje. To se osebujno svojstvo hebrejske stilistike zove ‘misaoni paralelizam’ ili ‘usporednost misli’ koja može biti jednostavna ili složena - višedjelna i mnogostruka.“¹⁸

Paralelizam je književni postupak koji je karakterističan za pjesničke tekstove.¹⁹

Poredak riječi unutar paralelizma u službi je razvijanja misli. Autor često razvija misli poput spirale²⁰ ili nekog lanca (posebno je to vidljivo kod postupnog ili razvijenog paralelizma). Ponekad se može dobiti utisak da je to sve nekako na površini. Riječ „traži“ drugu riječ i po njoj dolazi i misao, često više asocijativno nego logički.

¹⁷ U prikazu nekih osobina hebrejske stilistike slijedimo: B. DUDA, *Nav. dj.*, str. 88-91.

¹⁸ *Ondje*, 88.

¹⁹ Postoje: *sinonimni* paralelizam, kad dva člana jedne izreke izražavaju istu misao tako da drugi član ponavlja smisao prvoga različitim riječima; (u tekstu Proslava prisutan sinonimni paralelizam u: 4s i 9-12; 6s i 15; 14 i 16-18; 3 i 10; 3 i 17 ...);

²⁰ Grafički prikaz strukture Proslava vidi u S. A. PANIMOLLE, *Il dono dela Legge e la Grazia della Verità*, str. 96-99

Već su u r. 1 prisutne neke od oznaka hebrejske stilistike koje obilježavaju cijeli Proslov: postupnost i usporednost misli. O Riječi se govori postupno: najprije je predstavljena, zatim točnije određena, dok ne postane jasno: Riječ je - Bog. I poredak riječi pokazuje da je u središtu misaonog zanimanja Riječ, ukoliko je - Bog! Usporedne rečenice koje samo naznačuju jednosmjerne misaone odnose - pozivaju na razmišljanje.

U r. 3 imamo primjer složenijeg paralelizma „u kojem je ista misao izražena pozitivno i negativno. No, druga rečenica nije samo negativni ‘odsajaj’ prve. Misao se lako i neprimjetno ‘pomiče’ naprijed i pojašnjava. Sve je po riječi. Bez nje - izvan nje, bez povezanosti s njom - ništa.“²¹

Redci 3-5 dobar su primjer za „ulančanost misli” kroz „ulančanost riječi”: postade - život, život - svjetlo, svjetlo - tama ... Takvim postupkom omogućeno je sažeto izražavanje. Misao se smireno i gotovo neprimjetno pomiče, tumači, pojašnjava, osvjetljuje. Ona se usijeca. “I zato, tko u mnogo riječi traži jednu misao, a ne u jednoj riječi mnogo misli - izmiče mu gozba Božje Riječi u SP-u.”²²

Među ponuđenim rješenjima strukture Proslova, koja se osim formalnih elemenata teksta osvrću i na sam sadržaj, neka još uvijek privlače pažnju. Jedno od najcitiranijih rješenja je svakako ono koje je ponudio Boismard.²³ On, kao i još neki bibličari, u konačnoj verziji Proslova vidi hijizam.²⁴ Sadržaj cjeline tako je postavljen da su dva dijela u jednoj vrsti paralelnog odnosa. Sadržaj prvoga dijela (rr. 1-11) „razvija” se silaznom putanjom do središnje konstatacije u rr. 12-13. Drugi dio (rr. 14-18) „uzlazno” ponavlja sadržaje prvoga dijela – ali obrnutim redoslijedom, kao što se vidi iz sljedećeg prikaza²⁵:

a) Riječ kod Boga	rr. 1-2	r. 18 Sin u Ocu	a’)
b) uloga Riječi u stvaranju	3	17 novo stvaranje	b’)

²¹ B. DUDA, *Nav dj.*, str. 90.

²² *Ondje*, str. 90.

²³ Usp. M. E. BOISMARD, *Le Prologue de Saint Jean*, Paris, 1953., str. 107.

²⁴ Pjesnička figura u kojoj se druga polovica izraza nalazi u obratnom zrcalnom rasporedu (prema izgledu grčkoga slova X).

²⁵ Stav egzegeta prema ovakvom rješenju je različit. Mnogi, pretežno autori talijanskog i francuskog jezičnog područja, prihvaćaju ga uz spominjanje određenih poteškoća. Autori njemačkog, kao i oni engleskog jezičnog područja nisu skloni u Proslovu prepoznati hijizam. R. Schnackenburg ne raspravlja o tom pitanju, a R. BROWN, nakon početnog priznanja Boismardovu rješenju u *The Gospel According to John (I-XII)* na str. 23 piše: „Boismard’s is simpler, and is supported by some valid observations (the concluding vs. 18 picks up the theme of the opening vs. 1; and vs. 15 matches vs. 6-8). However, the parallels Boismard finds between vs. 3 and 17 and between vs. 4-5 and 16 are highly imaginative. We remain in doubt on the applicability of a chiasm pattern to the Prologue.“ Hijizam prihvaćaju B. DUDA, *Nav dj.*, str. 92; B. PRETE, *Vangelo secondo Giovanni*, Il messaggio della salvezza 8, IV izd., Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1978., str. 139.; G. SEGALLA, *Nav. dj.*, str. 140; A. LION, *Nav. dj.*, str. 28; S. A. PANIMOLLE u oba citirana djela mnogo prostora posvećuje hijastičkoj strukturi pojedinih cjelina u Ivanovu evanđelju.

c) dar ljudima	4-5	16 dar ljudima	c')
d) Ivanovo svjedočanstvo	6-8	15 Ivanovo svjedočanstvo	d')
e) dolazak Riječi na svijet	9-11	14 utjelovljenje Riječi	e')
f) po Riječi postadosmo djeca Božja		12-13	

Sinteza razvoja misli u Proslavu može se naći u Iv 16,28: „Izišao sam od Oca i došao na svijet. Opet ostavljam svijet i odlazim Ocu.“

Leksički kriterij odnosi se na korišteni rječnik. U određivanju književne strukture biblijskih tekstova važno je uočiti još jedno specifično obilježje semitskog stila - a to su *tematske riječi i narativni umeci*.

Tematske riječi: u rr. 1-5: *bijaše, Riječ, Bog, svjetlost*.

6-14: *svjedočiti, svjedočanstvo, svjetlost, prosvijetliti, svijet, primiti*.

15-18: neke riječi iz prva dva odsjeka + *milost*.

Narativni umeci o Ivanu Krstitelju predstavljaju poseban postupak - kad se određeni tekst isprepliće drugim (rr. 6-8.15).

3. Proslav i himan o Logosu

Od prve polovine 20. stoljeća u biblijskoj znanosti uvriježilo se uvjerenje da je u Proslavu sadržan prakršćanski himan Logosu. Njega bi evanđelist preuzeo i prilagodio za potrebe svoga evanđelja. Raspravlja se o tome u kojim se redcima može prepoznati izvorni tekst himna, što su proširenja i iz kojih su motiva nastala. U Proslavu se lako mogu odvojiti poetsko-ritmički dijelovi izvornog himna od proznih, kasnije umetnutih dijelova: rr. 6-8.12-13.15.17. U himnu se nalaze izrazi kojih nema drugdje u evanđelju: *Logos* (r. 1.14), *nastaniti se među nama* (r. 14), *punina i primanje milosti* (r. 16). Svi nabrojani elementi upućuju na to da je evanđelist preuzeo jedan, njemu blizak himan i, povezavši ga narativnim umecima o Ivanu Krstitelju, stavio na početak svoga evanđelja.²⁶

²⁶ Usp. R. SCHNACKENBURG, *Nav. dj.*, str. 200-201. Uvodi u Novi zavjet slažu se da je evanđelist adaptirao za svoje potrebe već postojeći himan. Usp. A. WIKENHAUSER, J. SCHMID, *Einleitung in das Neue Testament*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 6. izd., 1973., str. 324.

3.1. Neki pokušaji rekonstrukcije himna

J. Gnilka objašnjava postanak Proslova u tri faze. Početak bi bio pretkršćanski himan Mudrosti koji bi se sastojao od sljedećih redaka: 1,1.3-5.9a.10-11. Kršćanski pisac/pjesnik, koji je u Logosu prepoznao Krista, uzima himan i proširuje ga „mi“ stilom retcima 14 i 16. Himan Kristu, nastao u heleniziranom judeokršćanstvu, slavi utjelovljenog Logosa koji je u Kristu postao vidljiv i posrednik milosti. Evanđelist preuzima tako oblikovan himan i spaja ga s evanđeljem umecima koji govore o Ivanu Krstitelju (redci 6-8.15) i usporedbi starog i novog poretka spasenja (r. 17). Uvodi temu vjerovanja (rr. 7.12) i naglašava misli o objavi (r. 18). Tako doraden, Proslov je mogao postati uvertira evanđelja.²⁷

Na temelju veoma iscrpne vlastite analize, R. Brown²⁸ smatra, poput mnoštva bibličara²⁹, da je kao podloga Iv 1,1-18 postojao jedan stariji himan kojega je autor Ivanova evanđelja preradio i tako ga prilagodio svojim potrebama i pogledima. Izvorni himan bi se sastojao od 4 strofe:

1. strofa	rr. 1-2	Riječ kod Boga
2. strofa	3-5	Riječ i stvaranje
3. strofa	10-12b	Riječ u svijetu
4. strofa	14. 16	Zajednica sudjeluje

Tom bi himnu bile dodane dvije skupine dodataka.

1. Proširenja koja tumače pojedine retke himna:
rr. 12c-13 dodani su na kraju treće strofe da objasne kako ljudi postaju Božja djeca;
rr. 17-18 dodani nakon četvrte strofe da objasne „*love in place of love*“.
2. Građa koja se odnosi na Ivana Krstitelja (možda redci kojima je izvorno počinjalo Evanđelje) i koja je premještena kad je konačni redaktor stavio na početak Proslov:
rr. 6-9 dodani na kraju druge strofe, prije govora o utjelovljenju;
r. 15 dodan u sastav četvrte strofe.

²⁷ Usp. J. GNILKA, *Nav. dj.*, str. 13.

²⁸ Usp. R. E. BROWN, *The Gospel According to John (I-XII)*, str. 18-23.

²⁹ Nije moguće nabrojiti sve egzegete koji prihvaćaju tezu o postojanju prakršćanskoga himna. Spominjemo samo neke: R. Brown, R. Schnackenburg, J. Gnilka, A. Wikenhauser, J. Schmid, S. A. Panimolle, G. Segalla, W. Beilner, J. Kremer...

Rekonstrukciju R. Browna pokazat ćemo na hrvatskom prijevodu Proslova koji su preveli Bonaventura Duda i Jerko Fućak³⁰:

Proslov Iv 1,1-18

1. strofa

- (1) U početku bijaše Riječ
i Riječ bijaše u Boga
i Riječ bijaše Bog.
(2) Ona bijaše u početku u Boga.

2. strofa

- (3) Sve postade po njoj
i bez nje ne postade ništa.
Svemu što postade
(4) u njoj bijaše život
i život bijaše ljudima svjetlo;
(5) i svjetlo u tami svijetli
i tama ga ne obuze.
(6) Bi čovjek poslan od Boga, ime mu Ivan. (7) On dođe kao svjedok da posvjedoči za Svjetlo da svi vjeruju po njemu. (8) Ne bijaše on Svjetlo, nego - da posvjedoči za Svjetlo.
(9) Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka dođe na svijet;

3. strofa

- (10) bijaše na svijetu
i svijet po njemu posta
i svijet ga ne upozna.
(11) K svojim dođe
i njegovi ga ne primiše.
(12) A onima koji ga primiše
podade moć da postanu djeca
Božja:

onima koji vjeruju u njegovo ime, (13) koji su rođeni ne od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego - od Boga.

³⁰ *Novi Zavjet*, s grčkog izvornika preveli Bonaventura DUDA i Jerko FUĆAK, KS, Zagreb, XI. izd., 1990.

4. strofa

(14) I Riječ tijelom postade
i nastani se među nama
i vidjesmo slavu njegovu
- slavu koju ima kao Jedinorođenac od
Oca - pun milosti i istine.

(15) Ivan svjedoči za njega. Viče: "To je onaj o kojem rekoh: koji za mnom dolazi, preda mnom je jer bijaše prije mene!"

(16) Doista, od punine njegove
svi mi primismo,
i to milost na milost.

(17) Uistinu, Zakon bijaše dan po Mojsiju, a milost i istina nastu po Isusu Kristu.

(18) Boga nitko nikada ne vidje: Jedinorođenac - Bog - koji je u krilu Očevu, on ga obznani.

R. Schnackenburg nudi svoju rekonstrukciju prakršćanskoga himna Logosu u 4 strofe³¹:

1. strofa

(r.1) Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,
καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,
καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.

(3) πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο,
καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο
οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν

2. strofa

(4) ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν,
καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων·

(9) Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον,

3. strofa

(10) ἐν τῷ κόσμῳ ἦν,
καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο,
καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.

³¹ R. SCHNACKENBURG, *Nav. dj.*, str. 202

- (11) εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν,
καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

4. strofa

- (14) Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο
καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,
πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
- (16) ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ
ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν,
καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος·

Izdvojen tekst pokazuje vjerojatni (ili od autora pretpostavljeni) izgled praktičanskog himna. Ostale pokušaje opisali su brojni komentatori³². Najviše pojedinačnih pokušaja opisao je S. A. Panimolle u svoja dva rada, više puta citirana.³³

3.2. Pozadina himna Logosu

Diskusija o porijeklu himna koji je proširen u Ivanov proslov još uvijek nije završena. Mišljenja se kreću u rasponu od izvorno helenističkog, aramejskog ili općenito starozavjetnog predloška.³⁴

Prema R. Bultmannu, himan (bez rr. 6-8.12c.15.17) bi bio pretkršćanskog porijekla i slavio bi Ivana Krstitelja kao utjelovljenog Logosa. Autor IV. evanđelja „pokrstio“ bi taj hvalospjev Krstitelju, dodajući ovdje-ondje neke umetke da bi sve to mogao primijeniti na Isusa iz Nazareta. Tekst himna bio bi napisan aramejskim jezikom, u obliku dvostiha, prema pravilima semitske poezije.³⁵ Na ovu tezu bilo je mnogo reakcija. Oспоравали su postojanje himna pisanog aramejskim jezikom u formi dvostiha. Porijeklo iz krugova Ivana Krstitelja za mnoge je najobičnija hipoteza – bez uporišta u stvarnosti.³⁶

³² Usp. R. E. BROWN, *The Gospel According to John (I-XII)*, na str. 22., donosi detaljan pregled različitih pokušaja rekonstrukcije izvornoga himna Logosu.

³³ *Il dono della Legge e la Grazia della Verità*, str. 27-39; *Lettura pastorale del Vangelo di Giovanni*, str. 85-95.

³⁴ Usp. K. BERGER, C. COLPE, *Religionsgeschichtliches Textbuch zum Neuen Testament*, Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen – Zürich, 1987., na str. 146-150 donose građu za proučavanje pozadine pojedinih redaka iz Proslova. Usp. C. K. BARRETT, *The New Testament Background Selected Documents*, SPCK, London, 1987., str. 97-100.

³⁵ Usp. R. BULTMANN, *Das Evangelium des Johannes*, Göttingen, 10. izd., 1968., str. 2-5.

³⁶ Usp. S.A. PANIMOLLE, *Lettura pastorale del Vangelo di Giovanni*, str. 89.

Kod mnogih autora je odgovor na pitanje o pozadini himna povezan s pitanjem o Logosu. Kakva je i odakle ta predodžba? U prvoj polovini 20. stoljeća, pod utjecajem Religionsgeschichtliche Schule, porijeklo Ivanova Logosa traženo je u helenističkoj filozofiji. Logos je, kod stoika, označavao univerzalni zakon svijeta, um koji vlada svijetom ili je duša svijeta, božanski princip imanentan svijetu, princip jedinstva, sklada i reda koji svime upravlja.

Drugi su porijeklo Logosa i himna vezivali uz Filona Aleksandrijskoga, za kojega je logos Božji instrument u stvaranju, posrednik između Boga i univerzuma. Kao prenositelj objave ljudima zove se Božja Riječ, prvorodeni Sin Božji, Božji predstavnik.

Bilo je istraživača koji su smatrali da je sve to pod utjecajem gnoze. Pozivali su se na tekstove koji su podsjećali na Ivanov proslov. Problem je bio što nisu pazili na datiranje tih fenomena.

Najveći broj modernih bibličara smatra da je porijeklo Ivanova logosa u semitskom okruženju, tj. u biblijskom svijetu. Posebno je očita veza između himna Logosu i židovske mudrosne tradicije. Upravo ta literatura poznaje izraze o mudrosti koji mogu biti primijenjeni na Isusa. Mudrost je slavljena kao personificirana. Zato je to okruženje prava pozadina govora o Logosu. Dovoljan je samo letimičan pogled na sljedeće tekstove da se uvidi povezanost toga govora: Sir 24; Izr 8,22-31 i Mudr 9,9-12.³⁷

Zaključak

Proslov Ivanova evanđelja sigurno pripada među najljepše, najsadržajnije i najpoznatije tekstove Novoga zavjeta. Svojim istaknutim mjestom u liturgiji stoljećima je plijenio pažnju kako visokoobrazovanih, tako i jednostavnih vjernika. Razvojem biblijskih znanosti u 19. i 20. stoljeću, tekstu Proslova posvećena je posebna pažnja. Proučavane su njegove brojne dimenzije: od literarnih, preko teoloških, do duhovnih.

Problematika vezana uz Proslov je višestruka: književna vrsta, njegova pozadina, povijest nastanka, faze kroz koje je prošao tekst, teološki sadržaji ...

Općepoznata je činjenica da se i preko literarnih oblika prenosi poruka. Biblijski su pisci, semitskoga mentaliteta, koristili izražajna sredstva svoje

³⁷ Usp. B. PRETE, *Nav. dj.*, str. 166; S. A. PANIMOLLE, *Lettura pastorale del Vangelo di Giovanni*, str. 92; *Il dono della Legge e la grazia della verità*, str.108ss.

kulture. Tako se dogodilo da su mnogi sadržaji ugrađeni u literarnu formu ili književnu vrstu.

Raščlanjivanje složene strukture Proslova otkriva veliko bogatstvo sadržaja i pravu virtuoznost evanđelista. Služeći se već postojećim predloškom, naizgled jednostavnim rječnikom, on je uspio izraziti najdublje kristološke istine. Analiza izvornoga teksta pokazuje njegovu povijest. Različite inačice, posvjedočene uglednim rukopisima ili autoritetima iz prvih stoljeća Crkve, odražavaju teološke naglaske u pojedinim sredinama.

Himan Logosu je postojao kao praksišćanski himan, izrastao na starozavjetnoj mudrosnoj tradiciji. Evanđelist ga je preuzeo, obogatio s više dodataka i stavio na početak svoga evanđelja. Služeći se gramatičkim, leksičkim i stilističkim mogućnostima, u tekst je zaodjenuo, svoje misli na način da čitatelja poziva na meditativno otkrivanje nutarnjega bogatstva. Nastojanja brojnih istraživača da osvijetle nutarnju arhitekturu Proslova ukazala su na značenje karakterističnih semitskih postupaka: od inkluzije, više vrsta paralelizama, tematskih riječi i narativnih umetaka. Ovaj se prikaz i ograničio na nastojanja da se u samom tekstu otkriju literarno-stilistička sredstva kojima se evanđelist poslužio u iznošenju svoje poruke. Teološka analiza pojedinih redaka nije bila cilj ovoga prikaza. Upoznavanje izražajnih mogućnosti i sklonosti evanđelista u svakom će slučaju baciti novo svjetlo na sam tekst Proslova.

Pozadina himna Logosu jesu starozavjetne mudrosne tradicije, tako da sve ostaje u okvirima biblijskoga govora koji se razvija, modificira i obogaćuje.

Tri hrvatska prijevoda Prologa iz 19. stoljeća pokazat će da su naši prevoditelji, iako su koristili Vulgatu, uspjeli u svoje prijevode unijeti mnogo pjesničkih svojstava izvornika. Osim toga, dobar su pokazatelj razvoja hrvatskoga jezika.

Mt i Lk opisuju Isusovo porijeklo, da ljudi znaju tko je i odakle je. Ivan u uvodnom dijelu svoga evanđelja ide još dalje i progovara što je bilo prije utjelovljenja. Otkriva da je ta Božja Riječ bila kod Boga. „Boga nitko nikada ne vidje: Jedinorođenac – Bog – koji je u krilu Očevu, on ga obznani.“

Dodatak: Hrvatski štokavski prijevodi Proslova u 19. stoljeću³⁸

*SVETO PISMO NOVOG' ZAKONA, Svezak I, Sveta evanđelja i Dilla
apostolah, Matija Petar KATANCSICH, u Budimu 1831.*

- 1,1 U pocsetku bishe rics,
i rics bishe kod Boga,
i Bog bishe rics.
- 2 Ova bishe u pocsetku kod Boga.
- 3 Svase po njoj ucsinise,
i brez nje ucsinihse nishta,
shtose ucsinih,
- 4 U njoj bishe xivot,
a xivot bishe svitlost ljudih:
- 5 A svitlost u tminam' sviti,
a tmineju ne obajashe.
- 6 Bih csovik poslan od Boga,
komu ime bishe Ivan.
- 7 Ovi dojde za svidocsbu,
dabi svidocsbu csinio od svitlosti,
dabi svi virovali po njemu.
- 8 Ne bishe on svitlost,
nego dabi svidocsbu ucsinio od svitlosti.
- 9 Bishe svitlost istinita,
koja prosvitljuje svakog' csovika
dolazecheg' na ovi svit.
- 10 Na svitu bishe,
i svit se po njemu ucsinih,
a svit ga nepoznade.

³⁸ Izabrana su ova tri prijevoda, prevedena s Vulgate. Prijevod J. STADLERA je uvršten jer je on Novi zavjet počeo prevoditi 1895. godine. Na spomenuta se tri prijevoda lijepo vidi dio poetičnosti Proslova. Osim toga, ti su prijevodi dobar pokazatelj razvoja jezika.

- 11 U vlastita dojde,
i svoi ga ne primishe.
- 12 A kolikogodga primishe,
dadeim oblast
da budu sinovi Boxji,
onim', koi viruju u ime njegovo:
- 13 Koi ne od kervih,
niti od volje putti,
niti od volje muxa,
negosu od Boga rodjeni.
- 14 I rics putt ucsinihse,
i pribivah u nami:
i vidismo slavu njenu,
slavu kako jedinorodnog' od otca,
puna milosti, i istine.
- 15 Ivan svidocsbu csini od nje, i vapie velech:
ovi bishe, kog' reko:
koi zamnom dojt' ima, prie menese ucsinih,
jerbo pervii od mene bishe.
- 16 I od podpunosti njegovе
mi svi uzesimo,
i milost za milost.
- 17 Jerbose zakon po Mozsesu dade,
milost, i istina po Isusu kerstuse ucsinih.
- 18 Boga nitko vidio nie igda:
jedinorodni sin,
koiе u krilu otca,
isti spovidah.

**SVETO PISMO STAROGA I NOVOGA UVITA, iz latinskoga s obzirom
na matične knjige izbistreno i istumačeno po IVANU MATIJU
SKARIĆU, u Beču 1861.**

- 1,1 U početku biaše Slovo;
i Slovo biaše kod Boga;
i Slovo biaše Bog.
- 2 Ovo-je od počela bilo kod Boga.
- 3 Sve je po njem učinjeno,
i bez njega nebi učinjeno
ništa od onoga, što bi učinjeno.
- 4 U njem biaše život;
i život biaše svitlost ljudih.
- 5 I ova svitlost sviti u tminah,
ali-ju tmine neprimiše.
- 6 Bio-je poslan od Boga niki čovik,
kojemu biaše ime Ivan.
- 7 Ovi biaše došao da kako svidok
svidochi o svitlosti,
za da svi viruju po njem.
- 8 Ovaj nebiaše svitlost,
dali on imaše svidochiti o svitlosti.
- 9 Ovo biaše istinita svitlost,
koja prosvitljuje svakoga čovika,
koj dohodi na ovi svit.
- 10 On-je (*Slovo*) bio na svitu,
i svit-je bio po njem učinjen,
i svit ga nije poznao.
- 11 On-je došao u svoju vlastitost,
ali-ga njegovi neprimiše.
- 12 Onim pak, koji ga primiše,
dao-je moć,
da nastanu sinovi božji,
onim, tojest, koji viruju u njegovo ime;

- 13 Koji-se nerodiše po krvi,
ni po putenom hotinju,
ni po čovičjem hotinju,
dali-se rodiše po Bogu.
- 14 I Slovo-se-je učinilo put,
i pribivalo-je s nami
(i mi vidismo njegovu slavu,
slavu kako jedinorodjenoga od otca)
puno milosti i istine.
- 15 Ivan je podao svidočanstvo o njem, vapeć i govoreć:
ovo-je oni, o kojem-vam govorah:
oni, koj-će doći posli mene, veći-je od mene;
jer-je on bio prie mene.
- 16 I od njegove punosti
mi svi primismo,
milost iza milosti.
- 17 Jer-je zakon bio dan po Mojsesu,
a milost i istina
bi učinjena po Isukrstu.
- 18 Boga nije nigda nitko vidio;
jedinorodjeni sin,
koj-je u krilu otca,
on-nam-je to objavio.

SVETO EVANGJELJE PO IVANU, preveo po Vulgati i protumačio po sv. Otcih Dr. Josip STADLER, u Sarajevu 1902.

- 1,1 U početku bješe Rieč
i Rieč bješe kod Boga.
i Bog bješe Rieč.
- 2 Ova bješe u početku kod Boga.
- 3 Sve je po njoj postalo,
i bez nje ništa nije postalo,
što je postalo.
- 4 U njoj život bješe,
i život bješe svjetlo ljudem.
- 5 I svjetlo se svietli u tminah,
i tmine ga ne shvatiše.
- 6 Poslan bi čovjek od Boga,
komu bješe ime Ivan.
- 7 Ovaj dodje za svjedočanstvo,
da svjedoči za svjetlo,
da svi vjeruju po njem.
- 8 On ne bješe svjetlo,
nego da svjedoči za svjetlo.
- 9 Bješe svjetlo istinito,
koje obasjava svakoga čovjeka,
koji dolazi na ovaj sviet.
- 10 Na svietu bješe,
i sviet je po njem postao,
i sviet ga nije poznao.
- 11 Na svoje dodje
i svoji ga ne primiše.
- 12 A koji god ga primiše,
dade im vlast,
da budu sinovi Božji,
ovim, koji vjeruju u ime njegovog,

- 13 koji se ne rodiše od krvi
ni od volje tjelesne
ni od volje muževlje,
nego od Boga.
- 14 I Rieč je put postala,
i stanovala medju nami
i vidjesmo slavu njezinu,
slavu kao jedinorodjenca od Otca,
puna milosti i istine.
- 15 Ivan svjedoči za njega i više, govoreć:
Ovaj bješe, za koga rekoh:
koji će za mnom doći
preda mnom je postao,
jer prije mene bješe.
- 16 I od punine njegove
mi svi primismo,
i milost za milost.
- 17 Jer se zakon dade preko Mojsija,
milost i istina postade od Isusa Krista.
- 18 Boga nitko nije vidio nikada;
jedinorodjeni Sin,
koji je u krilu Otčevu,
on ga je javio.

THE PROLOGUE OF THE GOSPEL ACCORDING TO JOHN
(Jn 1, 1 – 18)
Linguistic-literary-critical analysis

Summary

The article represents both literary and critical analysis of the Prologue of the Gospel according to John (Jn 1,1 – 18). The beginning of the article quotes the original text of the Prologue, including various text versions from the most significant New Testament manuscripts and from the first Christian authors. The analysis follows the generally accepted opinion according to which this text is based on the Hymn to Wisdom or to Logos, interpreted in Christological manner at the end of the 1st century. The presented reconstruction of the text is based on the researches of various authors. Special attention was paid to the structure of the Prologue which discovers its wholeness, theological topics and the role of the Gospel according to John in general. The article also presents some ideas and solutions by different modern authors who have greatly contributed to the explanation of the Prologue - one of the most famous texts from the New Testament. The translations of the Prologue into Croatian, dating from the 19th century show that our translators were also aware of its hymnic and poetic character.

Key words: *Gospel According to John, Prologue, hymn, Logos, Word, structure, Croatian translations of the NT.*